

Miloš Jakopec

Stavka na Dolžu leta 1850

Dve polni desetletji pred prvo doslej znano stavko, ki je bila leta 1870. v Mariboru¹, je v steklarni na Dolžu pri Novem mestu junija 1850. potekala stavka štiridesetih tam zaposlenih delavcev. O stavki in o sporu med prejšnjim lastnikom gospostva Ruperč vrh Amandusom baronom Schweigerjem in kupcem Julijem pl. Valmaginijem so ohranjeni trije arhivski dokumenti z nekaj prilogami, katerih vsebina se medsebojno prepleta².

Osnovni dokument o stavki je poročilo okrajnega komisarja Tribuzzija okrajnemu glavarju Mordaxu v Novem mestu z dne 28. junija 1850, ki navaja ugotovitve ogleda Dolža, opravljenega istega dne. (Priložen je seznam delavcev steklarne, ki so bili zatečeni na Dolžu ob ogledu ter kopija delovne pogodbe (Aufnahme Schein) za steklarja Franca Schanbergerja). Drugi dokument je dopis Julija pl. Valmaginija državnemu namestniku gubernija v Ljubljani z dne 4. julija 1850 (dopis je naslovljen samo z "Euer Excelenz!", iz poročila komisarja Tribuzzija pa je razvidno, da ga je Valmagini poslal prej omenjenemu naslovu v Ljubljani), v katerem pisec zelo podrobno razglablja o svojem sporu z baronom Amandom Schweigerjem. V dopisu je pisec Julij pl. Valmagini marsikje zelo nedorečen, zapada v protislovja in zelo očitno skuša vso krivdo za vojaško asistenco, do katere je prišlo na Ruperč vrhu ob licitaciji in na Dolžu ob stavki, naprtiti baronu Amandusu Schweigerju. Tretji dokument je poročilo okrajnega komisarja Roederja okrajnemu glavarju Mordaxu v Novem mestu o poteku sodne licitacije pohištva in uporabi

vojaške asistencije na gradu Ruperč vrh 27. junija 1850.

Lotimo se najprej najpomembnejših ugotovitev iz poročila okrajnega komisarja Tribuzzija. Poroča, da je 28. junija odšel po nalogu okrajnega glavarja Mordaxa v spremstvu zdravnika dr. Pettersa in Julija pl. Valmaginija v steklarno na Dolžu. Povod je bilo Valmaginijevo sporočilo okrajnemu glavarju, da je bilo ob vojaški asistenci 26. junija 1850 v steklarni nekaj delavcev ranjenih od strelcev. Valmagini je namreč pred tem sporočil oblastem v Novem mestu, da nameravajo delavci delo zapustiti. V poročilu je poudaril, da je steklarna pribežališče delomrznežev, dezertarjev in drugih sumljivih oseb, zato je zaprosil za varstvo proti upornim delavcem. Njegovi prošnji je sledila vojaška asistenca s prej omenjenimi domnevnimi posledicami.

Komisija ob prihodu na Dolž ni našla vseh delavcev, ker so se mnogi po obisku vojakov na nasvet italijanskih delavcev umaknili. Zdravnik dr. Petters je imel takoj po prihodu obilico dela s pregledom steklarskih žena in otrok. Večina delavcev je namreč živela na Dolžu z družinami. Dr. Petters je najprej opravil pregled žena in otrok, medtem pa so se zbrali vsi delavci. Komisar Tribuzzi jih je posamično zaslišal in na vprašanje, zakaj da so prenehali delati, so odgovorili, kako da so slišali za sodni spor med seda-njim lastnikom Valmaginijem ter prejšnjim lastnikom baronom Schweigerjem in se zbal za kruh in delo. Komisar Tribuzzi jih je opozoril, da so pogodbeno obvezani delati v steklarni in da sodni spor med prejšnjim in zdajšnjim lastnikom v ničemer ne vpliva na njihovo zaposlitev. Če bo sedanji lastnik Julij pl. Valmagini sodni spor izgubil, da imajo še vedno možnost izterjati od njega sodnim potom odškodnino. Komisar je delavce pozval naj se vrnejo na delo.

Zdravnik dr. Petters je pregledal delavce in ugotovil, da nobeden nima strelne rane, na več delavcih pa je opazil poškodbe, ki so kazale na to, da so bili tepeni.

Iz priloženega poimenskega seznama zaslišanih delavcev je razvidno, da so bili v steklarni na Dolžu zaposleni naslednji:

¹ Franjo Zorko: Kronologija delavskega gibanja in družbenega razvoja v Mariboru in njegovi okolici, Založba Obzorja, 1989, str. 18.

² Torzo poročilo komisarja Tribuzzija okrajnemu glavarju Mordaxu v Novem mestu o ogledu opravljenem v steklarni na Dolžu dne 28. junija 1850 s prilogami, dopis Julija pl. Valmaginija z dne 4. julija 1850 poslan prezidiju državnega namestništva v Ljubljani, poročilo okrajnega komisarja Roederja okrajnemu glavarju Mordaxu, o dogajanju na licitaciji na Ruperč vrhu. Listine so v neoštevilčeni mapi v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enoti za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu; Za pomoč in nasvete pri obdelavi arhivskega gradiva se iskreno zahvaljujem arhivistki profesorici Meti Matijević, tehničnemu delavcu gospodu Marjanu Pencu pa za pomoč pri iskanju gradiva. Oba sta delavca Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enote za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu.

Steklarji:

Franc Schanberger	Vincenc Wagner
Martin Otorepitsch	Johan Rueckl
Franc Werschmuck	Anton Fleistener
Peter Benedikt	Anton Seidel

Topilci:

Jakob Goriup	Gotfried Ubermenzer
--------------	---------------------

Mizar:

Johan Seidel

Dnevni delavec:

Josip Kleinsberger

Zidarji:

Giacomo Pezzano	Santo Pezzano
Osvaldo Pezzano	Pietro Tereschi
Angelo Pezzano	Termet (n. o.)
Vincenzo Deltamea	Johan Graz
Giovanni Ficola	

Drvarji:

Antonio Dellomea	
mojster Pietro Dellomea	
Giovanni Dellomea (ml. ?)	
Giovanni Dellomea	
Matheo del Martino	Anton Mrasič

Drvarski hlapci:

Janez Žagar	Martin Malner
Jožef Malner	Jakob Čopa
Georg Troha	Josef Jelenc
Štefan Zagorc	Anton Zagorc
Gašper Žagar	Franc Meštar
Franc Turk	Štefan Čop
Matija Malner	

Skupaj je bilo torej v steklarni zaposlenih 40 delavcev, z direktorjem J. Kohlerjem vred 41. Direktor J. Kohler ob ogledu ni bil prisoten, kar je po svoje zanimivo. Bržčas bi prav on lahko največ povedal o odnosih, ki so vladali v steklarni in o vzrokih, zaradi katerih so se delavci podali v stavko. Komisar Tribuzzi je pri vseh tujih delavcih skrbno preveril veljavnost njihovih delovnih dovoljenj; pri sedmih je ugotovil, da jim je veljavnost že potekla.

Komisarjevemu poročilu priloženi izvod kopije delovne pogodbe (Aufnahms Schein) za steklarja Franca Schanbergerja sicer vsebuje vse elemente delovne pogodbe, ni pa na njej pomembne sestavine: datuma sklenitve. Overjena je bila 29. junija 1850 (torej dan po ogledu na Dolžu) od komisarja Tribuzzija in je napisana z njegovim rokopisom. V imenu delodajalca je naveden kot sklenitelj pogodbe direktor tovarne J. Kohler. Veljala naj bi od 15. marca 1850.

Toliko o vsebini poročila, ki govori o ogledu na Dolžu opravljenem 28. junija 1850. Lotimo se zdaj Valmaginijevega dopisa v Ljubljano. Dopis podrobneje osvetljuje spor med Julijem pl. Valmaginijem in baronom Amandom Schweigerjem glede

prodaje oziroma lastništva gospostva Ruperč vrh in steklarne. Valmagini že v uvodu zatrdi, da je oboje kupil in da je kot lastnik vpisan na imetje. Vendar je zelo nedorečen glede kupnine: pove, da je pred nakupom posestva takratnega lastnika barona Schweigerja ob zagroženih rubežih večkrat zalagal z denarjem in da je poleg tega njegovim upnikom odštél 6.500 goldinarjev. Nejasnost glede kupnine vzbuja sum, da je kupil gospostvo s steklaro pod ceno.

Takšen sum potrjujejo navedbe v knjigi Majde Smole³, ki navaja naslednje: gospostvo Ruperč vrh je 22. avgusta 1825 kupil na dražbi baron Anton Schweiger (oče barona Amandusa Schweigerja) za 45.000 goldinarjev. Baronov sin Amandus Schweiger je prodal gospostvo 12. marca 1850 (na njem je takrat že stala 1837. leta zgrajena steklaro) Juliju pl. Valmaginiju, ceremoniarju vseh izrednih poslanstev pri avstrijskem dvoru, za 17.000 goldinarjev. 22. januarja 1876 je gospostvo kupil Janez Dobržanski iz Chotebora na Češkem za 48.000 goldinarjev. Samo steklaro so kupci v času njenega obstoja plačevali po 12.000 do 13.000 goldinarjev, dokler ni 21. maja 1849 postal njen lastnik baron Schweiger.

Našteta dejstva so dovolj trdna osnova za domnevo, da je Julij pl. Valmagini izsilil prodajo gospostva s steklaro po neprimerno nizki ceni. K takšni domnevi spodbuja Valmaginijeva navedba, da je barona Schweigerja zalagal z denarjem ob rubežih in plačeval njegovim upnikom. To kaže, da je bil baron Schweiger pred prodajo gospostva v denarni stiski.

Julij pl. Valmagini dalje trdi, da ga je baron Schweiger motil v posesti in da med njima teče tožba. Valmagini navaja, da si je baron Schweiger dovolil vdor na njegovo posest z oboroženimi hlapci. Ob tem vdoru (dogodil naj bi se 26. junija 1850) da je bil najbolj bojevit baron Amandus Schweiger, vendar da je Valmagini s svojimi hlapci njega in njegove hlapce razorožil.

Valmagini opiše še naslednjo nečednost barona Amandusa Schweigerja. Baron naj bi dosegel, da je bila 24. junija 1850 na običajnih mestih z bobnom javno razglašena sodna licitacija pohištva na gradu Ruperč vrh. Valmagini trdi, da je baron Schweiger dosegel razglasitev licitacije brez sodelovanja pristojnih sodnih organov, na njemu neznan način. Takoj nato pa zatrdi, da je bil pri tem glavni sodelavec barona Schweigerja bivši rupreški gozdar, ki je tudi poravnal takse za sodni izklic. Zadnja trditev je protislovna prvi, saj sodni organi niso mogli vzeti takse za izklic pri katerem niso sodelovali.

Še zanimivejše je nadaljevanje zgodbe o lici-

³ Majda Smole, Graščine na nekdanjem Kranjskem, Ljubljana 1980, str. 428 in 429.

taciji, ki je potekala na Ruperč vrhu 27. junija 1850. Julij pl. Valmagini piše, da je pooblastil neko osebo in ji naročil naj gre na licitacijo s 5 ali 6 vozmi, na licitacijo pa je poslal tudi direktorja steklarne Dolž. Obema je naročil, naj po svoji presoji: "... kupita tisto, kar se jima bo zdelo, od predmetov, ki so moja last - kajti baron Schweiger mi je vse svoje rupreško imetje kot stoji in leži prodal." K temu lahko pripomnimo samo to, da je dokaj čudno, če nekdo kupuje tisto, kar je njegova lastnina.

V nadaljevanju dopisa Valmagini pove, da je baron Schweiger privedel na licitacijo na Ruperč vrh vojake iz Novega mesta. Ti so s palicami in puškami planili po delavcih iz steklarne, ki so prišli kupovat na licitacijo in jih pretepli ter tudi uporabili strelno orožje. V dopisu trdi, da je bil na licitaciji osebno navzoč.

Ob koncu dopisa se Valmagini sklicuje na dopis, ki ga je v zadevi poslal 27. junija v Ljubljano (dopis žal ni ohranjen) in vnovič zahteva podrobno preiskavo. Pohuduje se nad osebjem novomeškega sodišča, ki v zadevi ni primerno ravnalo in iz istega vzroka požuga vpletenim delavcem novomeškega okraja. Posebej poudari, da mora izvzeti iz dvomov in sumičenj okrajnega komisarja Tribuzzija, ki je 28. junija zelo vestno in korektno opravil ogled v steklarni na Dolžu.

Tretji dokument je že omenjeno poročilo okrajnega komisarja Roederja novomeškemu okrajnemu glavarju Francu Mordaxu. Komisar poroča, da se je po glavarjevem ustnem naročilu v spremstvu adjunkta okrajnega sodišča Ažmana in z njegovim - za morebitno uvedbo kazenskega postopka - potrebnim personalom nemudoma odpravil na Ruperč vrh, vojaški asistenci pa je bilo naročeno naj jim sledi. Do pristave so se pripeljali z vprego, naprej pa so odšli peš. Na prostoru pred gradom so opazili več skupin ljudi (v vsaki je bilo od 8 do 10 mož). Nekaj skupin je bilo razporejenih ob vsaki strani poti tako, da ni mogel v grad mimo njih nihče, ne da bi ga opazili. Možje v skupinah so ležali na tleh, bili so opremljeni s palicami (vinogradniškimi količki), dajali pa so videz nevarnih ljudi. Večinoma so bili Italijani in Hrvatje. Šele na večkratno vprašanje, kaj hočejo, so odgovorili: "licitacija". Na pripombo, da licitacija ne bo niti v gradu niti pred njim, ampak v hiši za vrtom, niso odgovorili, le nekateri so začeli vstajati.

Komisarjevo spremstvo je med tem enega od teh mož prijelo. Grajsko osebje je povedalo, da so omenjeni možje večkrat trkali na grajska vrata in skušali vlomiti, vendar jim to ni uspelo, ker so močno obita z železom. Komisar Roeder je dal vrata odpreti, v grad je zaprl ujete, medtem ko je ostalo spremstvo zasledovalo ostale bežeče možje.

Komisar Roeder je nato poiskal gospoda Wit-

schofskyja, baje stotnika, ker je bil obveščen, da je le-ta za svojega naročnika Valmaginija zbral možje za nasilno okupacijo Ruperč vrha. Naslovi Julija pl. Valmaginija so ob tem naštetih dobesedno tako: prvič oficir, drugič narodni gardist, ki da je za svojo obrambo Latourja pri njegovem umoru dobil od države letni penzion 600 goldinarjev, končno ceremoniar vseh izrednih poslaništev na avstrijskem dvoru. Witschofsky se je na vprašanje, čemu služi zbiranje ljudi pred graščino, sprva delal nevednega, nato pa izjavil, da je ljudi zbral zato, da bi lahko takoj odnesli na licitaciji nakupljene stvari. Medtem je del vojaštva zasledoval bežeče, drugi del pa stražil zaprte. Ob zaslišanju zajetih se je izkazalo, da jih je Witschofsky res najel za nasilno okupacijo Ruperč vrha. Komisar je prepustil uvedbo kazenskega postopka adjunktju Ažmanu in odredil, naj 6 vojakov od tridesetih ostane za stražo grajskega poslopja. Poroča še, da je bilo med ujetimi 7 mož brez potnih listov in da so nekaj pobeglih v sosednje kraje polovili tamkajšnji kmetje in jih takoj izročili. V posegu je bil ranjen en sam mož, ki se je upiral, vendar je bila poškodba lahka in je niso povzročili vojaki, ki so se vzorno vedli.

Ko tehtamo vsebino vseh treh dokumentov, ki smo jih na kratko povzeli, je na dlani, da je najmanj verodostojen Valmaginijev dopis. V njem je kar nekaj nasprotujočih si in tudi lažnih trditev. Nekaj smo jih že navedli v povzetku vsebine njegovega dopisa, nove pa prihajajo na dan v poročilu komisarja Roederja. Vnovič je zanikana Valmaginijeva trditev, da je baron Schweiger dosegel licitacijo na Ruperč vrhu mimo sodnih organov, saj komisar Roeder navaja, da je v njej sodeloval komisar okrajnega sodišča. Dalje Valmagini trdi v svojem dopisu, da je bil pri licitaciji osebno navzoč in zelo podrobno opisuje napad vojakov na mirne steklarje, ki da so prišli na licitacijo kupovat; trdi, da so vojaki uporabili strelno orožje in s tem ravnali v nasprotju z vsemi vojaškimi predpisi, ter se sprašuje, kako je mogel baron Schweiger doseči asistenco vojske. Za nobeno teh navedb ne najdemo potrditve v poročilu komisarja Roederja. Ta navaja, da je bilo vojaško spremstvo njegovega poslanstva uradno naročeno, v poročilu nikjer ne omenja Valmaginijeve prisotnosti, končno pa ugotavlja, da so se vojaki med asistenco vzorno vedli.

Iz Valmaginijevega dopisa in iz poročila komisarja Roederja je razbrati, da je med bivšim lastnikom gospostva Ruperč vrh baronom Amandusom Schweigerjem in novim lastnikom Julijem pl. Valmaginijem v resnici kar nekaj dni potekala pravcata mala vojna. Iz postopkov novomeškega okraja in okrajnega sodišča pa bi se dalo slutiti, da so bile tam simpatije na strani barona Schweigerja.

Oba ohranjena uradna dokumenta, torzo poro-

čila komisarja Tribuzzija in poročilo komisarja Roederja, se nanašata na dogodke, ki so si sledili v kratkem časovnem obdobju treh dni: 26. junija je bila vojaška asistenca v steklarni na Dolžu, 27. junija je bila licitacija pohištva na gradu Ruperč vrh z vnovično vojaško asistenco, 28. junija 1850 pa je sledil uradni ogled posledic vojaške asistencije v steklarni na Dolžu.

Vrnimo se zdaj k stavki na Dolžu. Našteli smo vsa dejstva, ki jih izpričujejo ohranjene arhivske listine. V sicer natančnem in stvarnem poročilu komisarja Tribuzzija pogrešamo dvoje: navedbo trajanja stavke (predvsem datuma, kdaj se je začela) in navedbo natančnejših vzrokov, zakaj so delavci začeli stavkati.

Pri določitvi dneva začetka stavke si lahko pomagamo z rekonstrukcijo, v kateri se opremo na navedbe v poročilu komisarja Tribuzzija. Vojaška asistenca v steklarni je bila 26. junija 1850, vojaki pa so odšli tja na Valmaginijevo prošnjo za varstvo proti upornim delavcem. Če so delavci začeli stavkati 24. junija, je Valmagini dobil sporočilo o tem v najboljšem primeru še istega dne popoldne ali proti večeru. Vsekakor je potreboval nekaj časa za razmislek, kaj ukreniti. Odločil se je za prošnjo za varstvo proti upornim delavcem, ki jo je moral napisati in primerno utemeljiti in jo je lahko šele naslednjega dne, to je 25. junija odnesel v Novo mesto. Tudi v Novem mestu so na okraju potrebovali nekaj časa za posvet in razmislek in tako so dan za tem, to je 26. junija odšli na Dolž vojaki, delat red. Vojaki so na Dolž hodili iz Novega mesta 3 do 4 ure, se ustavljali v obpotnih gostilnah in zašli tudi v kakšno zidanico, saj je bila poletna vročina. Proti poldnevu so najbrž prišli na Dolž že opiti in delavce, ki niso utegnili zbežati, pretepli. Neresnično govorico, da so uporabili strelno orožje in nekaj delavcev ranili, so ljudje lahko prinesli Valmaginiju na ušesa še istega dne proti večeru. Valmagini tega dne ni mogel ukreniti nič, naslednjega dne, to je 27. junija, pa je najbrž odhitel v Novo mesto in prosil za ogled. Ta je lahko sledil šele naslednji dan, to je 28. junija. Stavka v steklarni na Dolžu je po takšni rekonstrukciji, v kateri so postopki časovno zminizirani, verjetno trajala od 24. do 28. junija 1850, torej najmanj 5 dni.

Stavkujoči delavci so komisarju Tribuzziju kot vzrok za prekinitve dela navedli samo lastniško tožbo med delodajalcem Valmaginijem in baronom Schweigerjem, boječ se, da bodo ostali brez dela in kruha. Komisar Tribuzzi jih je opozoril, da imajo pravico v primeru, če bo Valmagini tožbo izgubil, od njega sodnim potom izterjati odškodnino. Delovna zakonodaja je bila takrat še zelo pičla in v povojih in ni vsebovala določil o odškodnini za delavca v primeru odpusta, saj takrat še ni bil

uveljavljen niti odpovedni rok. Valmagini je bil bržkone delavcem na dolgu nekaj neizplačanih mezd, komisar Tribuzzi pa je to v poročilu zamolčal in je zato delavcem omenil možnost odškodninske tožbe.

Ob strahu delavcev za njihovo zaposlitev zaradi tožbe med baronom Schweigerjem in Valmaginijem ter ob dejstvu, da so bili zaradi Valmaginijeve zahteve po vojaški asistenci 26. junija 1850 v steklarni na Dolžu tepeni, naslednjega dne, to je 27. junija, pa naj bi ovirali licitacijo Valmaginijeve lastnine na Ruperč vrhu, med tema dejanjema ni logične povezave. Valmagini namreč v svojem dopisu trdi, da so na licitacijo prišli delavci iz steklarne in vojska naj bi tokrat spet grdo ravnala prav z njimi. Komisar Roeder v svojem poročilu pove, da so vse može na Ruperč vrhu polovili in zaslišali, ne omenja pa, da bi šlo za delavce iz steklarne. Če so bili to res delavci iz steklarne, je edini mogoč odgovor, da so šli branit delodajalčevo imetje zato, da se z licitacijo ne bi zmanjšalo in da bi bila možnost za poravnavo njegovih neporavnanih obveznosti do njih (neizplačane mezde?) s tem večja.

Preostane še kopija delovne pogodbe za steklarja Franca Schanbergerja, ki je priložena poročilu. Pogodba nima datuma sklenitve, po očitno vrinjenem zapisu pa naj bi veljala od 15. marca 1850. Vsak uradni dokument, delovna pogodba pa to očitno je, je že v tistih časih vedno vseboval datum, ko je bil narejen. V ohranjeni pogodbi za steklarja Schanbergerja pa ob koncu ni zapisa: Na Dolžu, dne, z navedbo datuma, ki bi ga pogodba vsekakor morala vsebovati. Direktor tovarne J. Kohler je bil najbrž precej malomaren in z vsemi delavci - potem ko je posest prevzel Valmagini - ni obnovil delovnih pogodb. Zaradi slabe vesti ga najbrž tudi ni bilo ob ogledu 28. junija v steklarni.

Iz seznama delavcev, ki je priložen poročilu komisarja Tribuzzija, je iz zvena imen razvidno, da je bilo med 40 stavkujočimi delavci vsaj 25 takšnih, ki so bili po nacionalnosti Nemci ali Italijani. To so bili ljudje, ki so se z družinami selili iz kraja v kraj za delom in so že videli nekaj sveta. Zagotovo so dobro vedeli, kakšni morajo biti urejeni odnosi med delodajalcem in delavcem. Po takšni razčlenitvi zato lahko ugotovimo, da so se za stavko odločili zaradi tožbe, ki je tekla med delodajalcem Valmaginijem in baronom Schweigerjem glede lastništva, domnevamo pa lahko, da so bile za izbruh stavke pomembne tudi neurejene delovne pogodbe in zaostanki v izplačilu mezd.

Julij pl. Valmagini je torej imel dovolj osnove, da je iz zahtevka za podrobno preiskavo izvzel komisarja Tribuzzija, saj se je ta kot sposoben upravni delavec v svojem poročilu večje izognil vsem nevarnim čerem. Spor med pl. Valmaginijem

in baronom Schweigerjem - dvema zemljiškima gospodoma -, ki je razen sodnega postopka vseboval tudi neposredno medsebojno obračunavanje in dejanske fizične spopade, zagotovo ni bil po volji oblasti. Upoštevati moramo, da sta takrat minili komaj dve leti od marčne revolucije, ki je s svojimi reformami prizadela zlasti plemstvo. V Avstriji so prav v tem času potekala prizadevanja za omilitev teh reform in za restavracijo starih odnosov, saj je bil na pragu Bachov absolutizem. Dogodki na Dolžu in Ruperč vrhu so bili zelo neprijetni in so svarili pred podrobnejšo preiskavo tudi zaradi sodelovanja vojske. Julij pl. Valmagini pa je v preveliki zagnanosti s svojim dopisovanjem vpletel v neprijetni spor gubernij v Ljubljani in novomeški okraj.

Nujen je torej bil odločen rez. Avstrijska birokracija je zato poiskala salomonsko rešitev. Ker se je izkazalo, da je Valmaginijeva trditev, češ da je vojaštvo uporabilo orožje in je bilo nekaj delavcev ranjenih, neresnična, so prenehali z nadaljno preiskavo - takšen sklep je 31. julija 1850 sporočil prezidij državnega namestništva (poročevalec Chorinsky) okrajnemu glavarju Mordaxu v Novem mestu. Uradni spisi so se s tem zaprli in postopek je bil končan.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Streik in Dolž von 1850

Der Beitrag setzt sich mit dem Streik der Arbeiter der Glashütte Dolž bei Novo mesto auseinander, den der Arbeitgeber durch militärischen Einsatz zu zerschlagen suchte. Vor dem Hintergrund des Streiks wird der Streit zwischen dem alten und neuen Glashüttenbesitzer beschrieben. Grundlage für die Abhandlung bilden drei Archivurkunden im Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu (Historisches Archiv Ljubljana, Außenzweigstelle für Dolenjska und Bela krajina in Novo mesto). Der Inhalt der erwähnten Urkunden ist insofern von Interesse, als sie uns neue Erkenntnisse über die ersten Streiks in Slowenien bringt. Der Streik in der Glashütte Dolž fand nämlich schon zwei Jahrzehnte vor dem ersten bisher bekannten Streik im Jahre 1870 in Maribor statt.